

ŽIVLJENJE IN SVET

ŠTEV. 20.

V LJUBLJANI, 20. MAJA 1984.

KNJIGA 12.

V CVETJU

EVGENIKA

DR. MAKS KREMŽAR

N A D A L J E V A N J E

Sklep

Upam, da bo pričujoči spis čitatelju umljiv in da si ustvari približno sliko o evgeničnem delovanju. Literatura o tem vprašanju postaja z dnem obširnejša. Meni so služili podatki največ iz Nemčije, ker mi drugi niso na razpolago.

Kakor smo čuli, so bili med glasniki evgeničnih idej pred vsem zdravniki. Njih razmerje, ki ga imajo do senčne strani človeškega življenja, jih je vodila do spoznanja, da se nekatere bolezni in hibe podedujejo, da se napake pri starših ali sorodstvu prenašajo na potomstvo. In ker zdravnikova naloga ni samo zdraviti bolezni, temveč tudi preprečevati in z ozirom na dejstvo, da so te podedovane bolezni ali boljše hibe več ali manj nedostopne našemu zdravljenju, kot so n. pr. prirojena slepota, gluhonost itd., so začeli iskati pota, da zgrabijo zlo pri začetku, to je pri spočetju.

Tendenca evgenike obstoja v tem, da skuša olajšati razmnoževanje polnovrednih oseb in ovirati razmnoževanje dedno bolnih (manjvrednih oseb).

Brez dvoma zasluži ta tendenca z etičnega stališča vse priznanje, kajti svojo ljubezen do bližnjega raztegemo na potomstvo in se obenem zavedamo odgovornosti do prišlih pokolenj, ki jih porajamo.

Preden ocenimo kritično evgenično delovanje, bo vsakdo vprašal, kdo je polnovreden in kdo manjvreden individuum. Kakor nikjer v življenju, tako tudi tu ne moremo povleči meje. Vse razlike, ki jih ustvarja priroda pri živih bitjih, prehajajo lagodno druga v drugo. Zaman bi bil vsak napor, da točno opredelimo polnovredne od manjvrednih. Zadovoljiti se moramo, da poiščemo iz te pestre slike, iz tega življenjskega mozaika le one z grobimi napakami (umobolne, slaboumne, epileptike, gluhoneme itd.) in le proti tem lahko obrne evgenika uspešno svoje delo. Ti ljudje ne morejo preživljati sebe, še manj družino in so družbi le v breme. Evgenično stališče smatra vsakega polnovrednim, ki more s svojim duševnim in telesnim delom preživljati trajno sebe in svojo družino. Trajno ne more preživljati n.

pr. tudi bolnik s ponavljajočo se boleznijo, čeprav bi bil v intervalu sposoben. Epileptik s svojimi tedenskimi napadi nam služi kot primer. Evgenično stališče se mora kriti z biološkim; vsako drugo stališče, ki smatra za manjvrednega onega, ki ne pripada zakoniti politični ali rasni skupini, je nepravilno. Dovolj primera nam nudi Hitlerjev rasizem in narodni socializem.

Evgenični vidik je za vsakogar jasen in opredeljen medtem ko za raso nimamo točne predstave. Antropologi so sicer izluščili iz bujne mešanice narodov nekaj rasnih tipov, toda ti so več ali manj svojevoljno opredeljeni. Tudi cenijo ono raso najvišje, katero smatrajo, da ji pripadajo. Poleg tega nam zgodovina dovolj jasno priča, da mešanje dveh ali več ras lahko ustvarja boljša in sposobnejša plemena od sestavnih delov. Nikjer v Evropi ne bi mogli najti kraja, kjer bi prebivala čista, tako rekoč umetna rasa. Zavreči je torej vsako evgenično delo v smislu rasizma, ko nimamo niti pravega pojma o rasi in ko tako zvana čista rasa ni nobeno jamstvo za biološko socialno vrednost. Človek je lahko polnovreden član človeške družbe brez ozira na to, ali ima orlovski nos, svetle lase, temne oči itd.

Torej, kakor rečeno, podlaga mora biti biološka; edino ta je realna in vse delo na tej bazi bo realno; vse drugo je prazna slama, ki prihaja iz praznih glav.

Etično oceniti evgenične ukrepe je težka zadeva. Nikogar ni med nami, ki ima pomisleke proti evgeničnemu vzgajanju in pouku naroda. To je najlepša in najmanj nasilna pot, po kateri bi prišli ljudje do spoznanja in se prostovoljno odrekli potomstvu, čim bi bilo to iz evgeničnega vidika potrebno.

Kakor je metoda idealna, tako bi bil uspeh minimalen. Le posamezniki bi se oprijeli teh naukov in jih izvajali v praksi; večina izmed nas pa je taka, da je sebi najmilejši sodnik in ceni svojo osebo nad vse. Kako naj tuberkuloznemu dopovemo, da je bolan, da naj se nikar ne ženi, ko vsak njegov gib in vsaka misel stremi za tem, da dokaže enakovrednost z zdravimi tovariši.

Za vse druge ukrepe — aziliranje, sterilizacijo, kastracijo — pa je stvar

naslednja. Ako priznavamo etično stališče vobče, tedaj so vsi ti ukrepi neetični, tudi davčno obremenjevanje samskih in družin brez otrok; ako ga ne priznavamo, tedaj sploh ni govora o kakih etičnih pomislekih nasproti evgeničnim ukrepom. Popolnoma napačno je, da proti aziliranju nimamo etičnih ugovorov, napram sterilizaciji pa privedemo vso mogočo etično šaro na dan. Prisilno aziliranje, prisilna sterilizacija, prisilno obdavljenje so nasilja, ki jih izvaja družba nad posamezniki. To občuti vsak, ki ga to zadene, razen kompletnih idiotov. In če družba z mirno vestjo zapira umobolne, more tudi z mirno vestjo sterilizirati, tembolj, ker je aziliranje večje nasilje in je iz etičnega stališča manj odobravati kot sterilizacijo. Izvzeti so seveda obče nevarni individui. Pacienta interniramo, pustimo mu vse vegetativne funkcije, zadostimo pa samo prebavni, spolni absolutno ne. Posledica je spolna perverzitet, kot so onanija, homoseksualnost, sodomia itd. Vse te spolne perverzitetes služijo laiku v posmeh in zabavo, strokovnjaki pa ogorčeno moralizirajo. Normalni koitus, ki se zunaj na vse mogoče načine favorizira, se v zavodih perhorencira in se na hinavski način tolerira perverzitet. Humana je edina kombinacija, aziliranje plus kastracija; s tem odpade libido in strežniško osebo bi bilo očitno pred marsikatero sitnostjo. Drugi način bi bil aziliranje plus sterilizacija in obenem nuditi pacientom spolno utešitev po normalnem potu, torej da bi se ustanovile neke zavodove javne hiše. Internirali bi seveda samo take, ki so socialno nevarni, ostale bi po kastraciji odpustili in s tem v precejšnji meri olajšali blagajno. Sama internacija pride v poštev samo za težke umobolne in idio-te.

Kakor rečeno, vsako nasilje je neetično. Prostovoljna odločitev pa je praktično enaka ničli, ker se 1. nihče ne smatra za manjvrednega in ima vsak pravico, da zadosti svoji želji do potomstva — materi je idiot univerzalni genij — in 2. umobolni in slaboumni ne morejo zadevno odločati, kar nas sili k prisilnim ukrepom, obenem pa nas vodi do konflikta z etiko. Kako torej iz te zagate? Po mojem mišljenju je najbolje, da prikojimo etiko in jo malo pobarvamo, ako ni po našem okusu. Namen posvečuje sredstva. Ako je evgenični namen res tako svet, potem se ne

smemo strašiti nobenega prisilnega sredstva. Vojna je zaradi svojega svetega namena etična, v skladu z našim etičnim čuvstvom, zakaj mora biti naenkrat sterilizacija neetična, ko je etični pojem tako elastičen, da ga po mili volji raztezamo. Z etiko smo opravili, boj ni bil posebno težak, a sedaj pa pride senčna stran. Ni dovolj, da vtika državna oblast svoj nos v naše žepe, v naš želodec, še naših genitalij se ji je zahotelo, da jih bo obtipavala in ocenjevala, da bo svetila s svojo brezobzirno lučjo v naše najskrivnejše kotičke, diktirala bo poroke, porode itd. Ni dovolj, da imamo konfidente za davkarijo, še za evgeniko jih bomo dobili, še malo denunciantstva in škodovanja svojemu bližnjemu manjka Evropi do popolne demokracije. In ta policijski aparat bo obremenjeval družbo bolj kot vsi umobolni.

Zakon, ki so ga tvorili v Nemčiji, da je predlog prostovoljen, sodba pa prisilna, je samo juridično zavijanje. Stavljali se bodo predlogi za politične nasprotnike, drugi bodo iskali vsa mogoča pota in sredstva, da pridejo do sterilizacije kljub svoji polnovrednosti. In nazadnje bodo vsi polnovredni sterilizirani, idioti, umobolni in ostali pa se bodo nemoteno plodili, ker bo državna oblast od samih rasnih in političnih nasprotnikov pozabila na nje.

Smoter evgenike ni svet ne lep, lepo je samo njeno delo. Smoter obstoja v tem, usposobiti narod pred vsem za oboroženo silo — za pobijanje svojega evgenično oblikovanega sočloveka. Kaj malo krščanske ljubezni je najti v njem. Za vsakim evgeničnim člankom se skriva top, ki bo pobijal evgenično dovršene mladeniče. Manjvredni bodo ostali doma — za seme — in tako bomo lahko začeli zopet znova.

In za slovo. Državniki in diplomati so pozabili glede sterilizacije nase. Pustimo idiote na miru, ki niso še nikomur storili nič zalega!

ZARNICE

S SPREMENLJIVO SVETLOSTJO

Ameriška General Electric je začela izdelovati žarnice, katerih svetloba se lahko stopnjuje. Žarnica, ki je povsem normalne oblike, ima dve žarni nitki, ki lahko žarita vsaka zase ali pa obe hkrati. Žarnica, ki ima vdelani nitki za 100 in 200 vatov, lahko torej sveti kot žarnica za 100, 200 ali 300 vatov. Potrebno je le posebno stikalo, s katerim se lahko prižigajo žarnilne nitke v primernem vrstnem redu.

ANTON JANŠA ZNAMENIT SLOVENSKI ČEBELAR

OB 200 LETNICI NJEGOVEGA ROJSTVA

SLAVKO RAIC

Gorenjski kot naše ožje domovine se ne odlikuje le po svoji prirodni lepoti, ampak tudi po tem, da je v njem tekla zibel mnogih mož, ki so s svojim delom in svojo besedo proslavili našo domovino, ki se jim je lepota pokrajine vtisnila v njihovo dojemljivo dušo. Ta kot nam je dal Prešerna. Ali je le slučaj, da se je pesniški almanah, ki je v njem začel ta naš velikan saditi svoje »mokro-cveteče rožce poezije« in s tem ustvarjati temelje naše umetne pesmi, zval »Kranjska Čbelica«? Ali, da so izdajali v Celju »Slovensko Čbelo« in v Celovcu »Slovensko Bčelo«? To je dokaz, kako cenjena je že od nekdaj pri nas čbela. Dolgo bi moral naštevati, če bi hotel omeniti vse znamenite Gorenjce, pa naj omenim le Kumerdeja, ki je tudi v — sicer nejasni — zvezi z Janšo, Linhartar, Bleiweisa, »velikana učenosti« Čopa, pa F. S. Finžgarja in med najmlajšimi Janeza Jalna.

Med temi imeni se blešči tudi ime našega slavljenca Antona Janše. Rodil se je na Breznici 20. maja 1734. O njegovih prvi mladosti ne vemo žal nič točnega. Gotovo je, da se je začel že zgodaj baviti intenzivno s čebelarstvom in da so bili na njegovi domačiji že od nekdaj dobri čebelarji z obsežno čebelarsko tradicijo. Sicer bi Janša ne bil mogel tako globoko prodreti v življenje čebel.

L. 1766 je bil Janša, kakor je razvidno iz aktov, že na Dunaju, in sicer se je vpisal na akademiji likovnih umetnosti v bakrorežno-risarsko šolo. Janšo, in tudi oba njegova brata, je gnala na Dunaj želja, da se izobrazijo v slikarstvu. Zanimivo je, kako je bil Janša zapisan v sprejemnem zapisniku:

Antony Jänisch — Näbrisence — zeichner in Crein.

Seveda Janša ni znal nemški, in kakor je povedal svoj rojstni kraj »na Brezenci«, ga je uradnik fonetično zapisal.

Tako se je Janša dve leti in pol izobraževal v slikarski umetnosti. Takrat je na Dunaju »Gospodarska družba« iskala že nekaj časa čebelarskega učitelja. Obračala se je na vse strani, tudi v

ANTON JANŠA

inozemstvo. In tako se je javil protestantski pastor Širah iz Malega Budišina, Lužiški Srb. Zanimivo je torej, da so bili takrat dobri čebelarji Slovani, ne le južni, ampak tudi severni. Med pogajanji, ki niso potekala baš ugodno, se je konec aprila 1769 javil pri ravnatelju družbe Anton Janša, »der wegen seiner sonderbaren Talente zur Malerei bereits rühmlich bekannte Krainer Namens Janscha«,¹ kakor pravi zadevni zapisnik. V razgovoru z ravnateljem je pokazal svoje temeljito, za tiste razmere naravnost nenavadno teoretično znanje v čebelarski stroki, imel je pa tudi dovolj prakse, saj je imel doma po kakih sto panjev, tako da je živel res ob čebelarstvu.

Družba je sklenila, naj bi začel Janša čebelariti najprej v Augartnu, vendar je začel z delom rajši v Meidlingu, ker se je bal, da bi mu v Augartnu čebele ne

¹ — zaradi svojih posebnih slikarskih talentov že slavni Kranjec Janša

padale pri nabiranju medu v preblizu tekočo Donavo in ker je pri Meidlingu schönbrunski park, ki bi, kakor je mislil, čebelarjem jako ugajal.

Janša pa je bil še vedno gojenec akademije in je užival ustanovo, ki mu jo je naklonila cesarica Marija Terezija, in sicer letnih 360 gld. in poleg tega še brezplačno stanovanje, kurjavo in svečavo, zato se ni mogel in smel takoj ves posvetiti novemu poklicu, dokler ni cesarica te ustanove prenesla na »čebelarškega učitelja dunajskega« Janšo. Poleg tega je družba sklenila, da mu bo plačo iz svojega še nekoliko povečala. Vendar je bila ta plača določena le za dve leti. S tem se pa Janša ni zadovoljil in je izrazil družbi svoje tehtne pomisleke, češ, da noče biti polovičar, ampak se hoče posvetiti le slikarstvu ali le čebelarstvu, rajši bi sicer postal čebelarški učitelj, ker upa, da bo kot tak narodu lahko več koristil. Pri slikarstvu pa je s privatnim delom zaslužil toliko, da je z vsem prišel na letnih 800 gld, pa tudi več. Če bi se torej pečal le s čebelarstvom, bi se mu dohodki znatno zmanjšali, utegnil bi pa izgubiti tudi posebno cesaričino milost, po kateri je bilo določeno, da bo nekoliko let potoval po Italiji zato, da dovrši svoje slikarsko znanje. Po dveh letih bi torej zaostal v slikarski umetnosti in bi potem lahko ostal še — brez kruha. Zato je prepustil višji oblasti, naj odloči, kateremu poklicu naj se posveti.

In cesarica je odločila tako, da naj prejema v prihodnje letnih 600 gld in naj se bavi samo z razširjenjem čebelarškega nauka in da bo potoval kot čebelarški učitelj po vseh avstrijskih deželah. Kmalu je bil njegov dekret izpopolnjen s tem, da mu je plača dovoljena »na vse žive dni«. Smel si je pa še posebej kaj zaslužiti s slikarstvom, samo da bi ne bilo čebelarstvu v kvar. In res se je bavil do smrti s slikarsko umetnostjo, in sicer ne brez uspeha.

Tako je postal Janša prvi in prvi državni c. kr. čebelarški učitelj v Augartnu, kamor se je preselil iz Meidlinga. Cesarica mu je bila zelo naklonjena in je naročila dvornemu svetniku Raabu sama ustno, naj se potegne za Janšo, kadarkoli bi potreboval pomoči. L. 1773 je prosil za pomočnika, češ, da se bliža čas, ko se začenja čebelarški pouk ter ga prihaja poslušat mnogo kmetiškega ljudstva. In res je dobil kot pomočnika Jos. Münzberga, ki mu je bil po smrti tudi naslednik.

Janša je užival na Dunaju nenavadno velik ugled. In kamorkoli je prišel kot čebelarški učitelj, povsod so sprejeli njegov način čebelarjenja v kranjičih, ki se ga je bil naučil doma. Velike uspehe je dosegel zlasti s prevažanjem čebel na ajdovo pašo, kar takrat v tistih krajih okoli Dunaja še ni bilo znano.

Že l. 1773. je izročil Janša cesarici predlog, naj bi se ustanovila »čebelarška družba«. Ta predlog ni prodril. Takratni časi za tako družbo pač še niso bili zreli in Navratil, Janšev izčrpni življenjepisec, trdi, da je »naš prebrisan Anton vsaj 100 let prezgodaj ugledal beli dan.« Vendar je predlog imel dobre posledice. Povzročil je, da so se osnovala nove čebelarške šole v dunajskem Novem mestu, na Moravskem in na Češkem.

Poročilo o Janševem predlogu je polno hvale o »novem nauku kranjskega čebelarja, da se čebele ne smejo podirati ali moriti, ampak da jih je treba množiti, kakor dela Janša,« ki je imel l. 1770. šele 16 panjev, drugo leto že 66, tretje celo 300. Poročilo je dalje trdilo, da utegne čebelarstvo dajati več dobička od svilarstva.

O Janševi avtoriteti priča tudi navodilo za državne čebelarške učitelje, kjer čitamo, da se je smelo v javnih čebelarških šolah učiti takrat le po preizkušeni načelih, po katerih uči prvi čebelarški učitelj Janša.

Že l. 1771. je izdal Janša svoje prvo delo, Razpravo o rojih čebel (Abhandlung vom Schwärmen der Bienen). Čeprav imenuje to svoje delo skromno in trdi, da se je izogibal vsega, kar spada v znanstvo, ker je delo namenjeno nauka željnim mestnim in kmečkim učencem, je vendar tako temeljito, da velja še danes vse tako kakor je on takrat zapisal. Govori tudi že o umetnih rojih, češ da so »pri nas na Gorenjskem že mnogo let sploh navadni.« Ne ogreva se za take roje vendar navaja tudi korist, ki jo prinašajo taki roji čebelarju, če jih zna spretno napraviti in o pravem času, kar velja tudi še danes o narejenih rojih, ki naj jih dela po potrebi le izurjen čebelar, ne pa začetnik.

Kaj čudno je, da smo Slovenci čakali na prevod tega Janševega dela vse do l. 1906., med tem ko je na Dunaju že l. 1774. izšla druga izdaja, l. 1775. v Gradcu tretja, a l. 1927. četrta izdaja v Berlinu. »Razpravo« je poslovenil urednik »Slovenskega čebelarja« Avgust

Bukovec, pa je knjiga danes že zelo redka.

Že v »Razpravi« je Janša obljubil, da hoče čebeloljubom iz svojih dolgoletnih izkušenj podati kaj več, če ga Bog poži- vi in mu da zdravje in časa. Z veliko vnemo se je lotil dela in ga je tudi do- vršil, ni mu pa bilo dano, da bi videl tiskan in razširjen svoj »Popolni nauk o čebelarstvu«. Umrl je namreč že 13. septembra l. 1773., star šele 39 let.

»Popolni nauk« je zagledal beli dan dve leti po Janševi smrti. Izdal ga je njegov učenec in naslednik Jos. Münz- berg l. 1775. Delo krasi 7 slik v bakro- rezu, ki jih je izdelal Janša sam. Že l. 1777. je izšla v Pragi druga, 1790. na Dunaju tretja izdaja.

Kakor smo Slovenci dolgo časa čakali na »Razpravo«; smo dobili že 19 let po Janševi smrti njegov »Popolni nauk« v slovenskem prevodu. Oskrbel ga je žup- nik v Grizah, Janez Goličnik, in je dodal še nekaj pripomb.

Martin Kuralt, Janšev najzvestejši učenec in rojak, je bil l. 1807. priredil v Lwowu na Poljskem svojo izdajo »Po- polnega nauka«, ki jo je imenoval »dru- go«. Prva je namreč pošla tako hitro, da Kuralt ni niti vedel za njo in je sma- tral praško, to je drugo izdajo, za prvo. Učeni Slovenec Kuralt je bil v Lwowu predstojnik akademske knjižnice in jav- ni učitelj čebelarstva, kar je zopet zna- čilno in dokaz za to, kakšen ugled so uživali takrat Slovenci kot čebelarji.

Kako je Kuralt čislal svojega rojaka Janšo, vidimo iz njegovega zatrdila, da se bo kot čebelarški učitelj držal nau- kov svojega učitelja Janše. »O čebelar- stvu«, pravi, »se je pisalo že toliko v vseh dobah in pri vseh narodih, pa od starega Aristotela, Virgilija in Plinija do Širaha, Krumitza in novih pisateljev francoske »Encyclopedie methodique« ne morem najti glede na ta nauk niti ene ga pisatelja, ki bi bil prekosil našega Antona Janšo, prostega, a po prirodi izredno nadarjenega kmetovalca.«

V češčini je izšel najprej (1775.) iz- vleček Janševe druge knjige, kmalu na- to (1777) pa celoten prevod iste knji- ge.

Drugo slovensko izdajo je založilo »Slov. čebelarско društvo v Ljubljani« l. 1906., tretjo pa Jugoslov. knjigarna; obe je priredil nekdanji urednik »Slov. čebelarja« in zanimiv čebelarški pisatelj Frančišek Rojina.

Janša je brez dvoma duševni velikan med čebelarji. Poznal je že vse skrivno-

sti iz življenja čebel, ki je nanje seda- njost tako ponosna. Janša je prvi učil, da se z rojem seli stara matica, in sicer nekoliko dni poprej, preden se izvali mlada, razen če je stara odmrla, ali jo je mlada umorila, če zaradi slabega vre-

ROJSTNA HIŠA ANTONA JANŠE

mena ni mogla rojiti. Dobro je vedel, da zalega matica vse celice, ne le čebelnih, ampak tudi trotovske, in je torej mati vse čebelne družine, da so čebele sami- ce, troetje pa samci, ne pa, kakor so prej trdili Nemci, čebelam vodonosci. Točno je izpovedal, da čebele lahko preobrazi- jo v matico čebelno žerko, ako ni preveč stara, in da je ženski spol spočet že v jajčecu, ki ga matica znese v čebelno celico. Opazoval je, da se matica ople- meni v zraku in je prvi popisal njeno vrnitev v panj po oplemenitvi z zname- njem oplemenitve v zraku. Povedal je, da je to znamenje odtrgan trotove plemen- ilni organ. Osirotelim panjem je doda- jal na razne načine oplemenjene matice v maticnicah iz žice. Kar je povedal v svojih knjigah, drži še danes, po 160. letih, kakor pribito.

In tako je »kranjski kmet« odkril marsikatero skrivnost čebelne družine in je moral zatirati med Nemci zmote, ki so nanje verovali njihovi izobraženi če- belarji in raziskovalci.

Ni torej čudno, če so Janšo imenovali že nekda »našega domorodca«, vel'cga vojvode in očeta čebelarstva in če je Navratil dejal, da je Janša ne le prvi čebelar v vsem cesarstvu, ampak celo kralj čebelarški v vsej Evropi in če je končno krstil njegov »Popolni nauk« za »Čebelarско sv. pismo«.

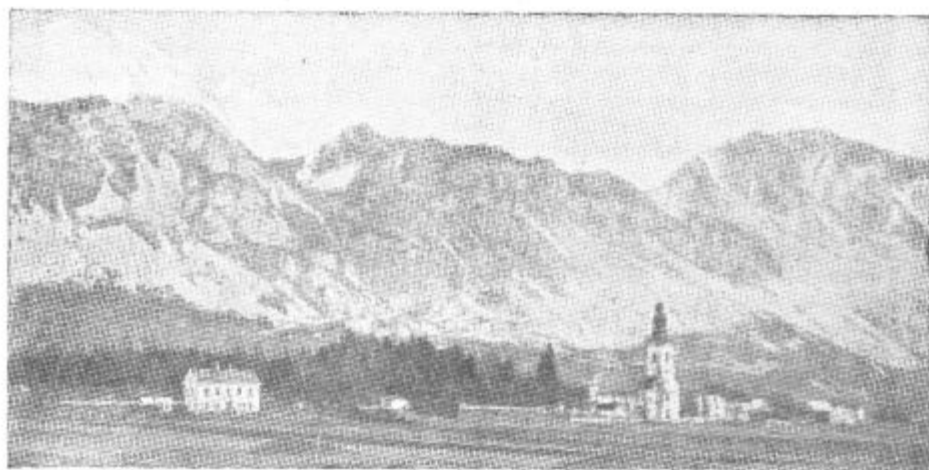
Zanimivo je tudi to, da so Nemci smatrali Janšo dolgo časa za svojega rojaka. Šele nedavno je znameniti čebe- lar Armbruster odkrito priznal, da je

Janša bil rojen Slovenec. Kakšen ugled uživa med Nemci, se vidi iz tega, da mu nameravajo postaviti na Dunaju spomenik. Ali ga bo Ljubljana kdaj videla?

Janša, po domače »Kuharjev Tone«, pa je bil že doma tudi spreten slikar; naredil je take končnice na panje, da nobeden takih. Pri Kraljicu na Breznici so dolgo imeli na končnici leva, ki ga je bil naslikal Kuharjev Tonej; bil je tako živ, da je gledal zmerom za človekom, kamor je šel.

Janšev čebelnjak je stal baže do leta 1877., kakor ga je bil postavil mojster sam. Tega leta so postavili nov čebelnjak, en hrastov tram iz starega če-

Večnega spomina, pravi Navratil, so dostojne zlasti tele Janševe besede in vredne, da se zapišejo z zlatimi črkami: »Jaz ne končam nobene čebele zaradi medu in voska, ampak jih ohranim žive in zdrave, da mi nosijo drugo leto zopet voska in medu.« Janša se je torej že takrat boril proti stari in grdi navadi, ki še dandanes tudi pri nas ni popolnoma izginila, proti žveplanju čebel. Še danes se najdejo kruti nehvaležneži, ki pri podiranju panjev čebele uničujejo; podirajo najtežje panje, umore torej prav tiste čebele, ki so bile najmarljivejše.

BREZNICA na Gorenjskem, rojstni kraj Antona Janše

belnjaka, dolg 4 m, so pa vdelali za spomin v novega. Pa tudi tega čebelnjaka ni več. Omenjeni tram je našel Janšakov g. Perc iz Celja za Janševim domom. Gospodinja mu ga je podarila za čebelarški muzej v Celju; tako je rešen propada.

Janševa rojstna hiša je stala vse do leta 1907. Čebelarstvo in sadjarsko društvo za Kranjsko mu je leta 1884, v proslavo 150letnice njegovega rojstva odkrilo na hiši spominsko ploščo. L. 1907. so staro hišo podrli in sezidali nekoliko nižje novo, vzdali pa so zopet spominsko ploščo.

Naj omenim še nekaj v tolažbo čebelarjem, ki jih danes tudi tlačí kriza, in da ovržem stari pregovor: muha ne da kruha. Nekoč je obiskal Janšo na Dunaju njegov sosed iz Breznice. Ko se je vrnil domov, je trdil, da ima Janša toliko denarja, da ne ve kam z njim.

Poleg Slovenca Janše so se odločilno udeleževali na polju čebelarstva še drugi Slovani. Ukrajinec Peter Ivanovič Prokopovič in pred vsem Poljak Janez Dzierzon sta izumitelja premičnega satja. Ta izum je tako važen in tako dalekosežen, da se z njim začenja v čebelarstvu nova doba. Dzierzon je odkril tudi partenogenezo, to je deviško sposobnost zaroda; trojče namreč nastanejo iz neoplojenih jajčec. Moravan major Hruška je izdelal prvo točilo za med.

Vsa ta dognanja in vse to izume so potem izkoristili strokovnjaki raznih narodov in dvignili v kratkem času čebelarstvo na nesluteno višino. A. Janši pa gre nevenljiva hvala, da je s svojimi bistroumnimi in temeljitimi dognanji dal proučevanju čebel popolnoma novo smer. Le škoda, da je tako zgodaj umrl, sicer bi bil brez dvoma odkril še marsikaj, kar je bilo potem prihranjeno drugim.

PO JUŽNI AMERIKI

F. SLOVNIK

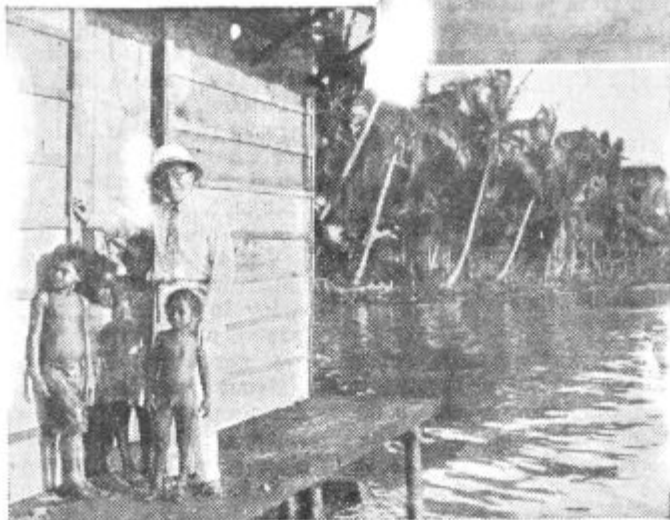
N A D A L J E V A N J E

Nikdar ne bom pozabil groznega orkana, ki je premetaval ladjo kakor vetrič smet in se poigral z našim življenjem. Zaprl se nas v notranje prostore. Premetavalo nas je s stene v steno in iz ladje je nastala prava bolnica. Vsi brez izjeme z moštvom smo dobili morsk bolezen. Ples pošastnih valov je trajal štiri dni. Ljudje so bili že skoro brez uma. Pili so, molili in preklinjali obenem. Ko se je morje umirilo, so nas izpustili na palubo. Kakor pohlevne ovce smo ogledovali drug drugega in si otipavali bolne ude. Z nezaupanjem smo zrl na pomirjajoče se valove. S strahoto, z začudenjem in s spoštovanjem smo pogledovali poškodovano ladjo, ki jo je neusmiljeno oropal orkan. Odvzel ji je vse rešilne čolne in odnesel, kar ni bilo pribito.

Sreča v nesreči je bila, da sem v nekoliko dneh dobil službo pri petrolejski družbi. Dobil sem stalno mesto. Z veseljem sem se lotil dela, kajti petrolejska industrija je bila od nekdaj moj smoter — moje hrepenenje. Pohodi v notranjost pragozdov so mi nudili mnogo lepih pa tudi tragičnih prizorov. Pot, ki sem jo opisal, sem večji del prehodil s kamero v roki. Kakor vam kažejo slike, mi je nudilo to potovanje mnogo lepih, nepozabnih trenutkov. Kamor sem prišel, sem si temeljito ogledal naravo, ljudi in njih običaje. Fotografiral sem povsod naravo,

kar se mi zdi za fotoamaterja glavno, kajti dober naraven posnetek je človeku največja uteha. Ko ga človek po tolikih letih ugleda, mu oživi pred očmi narava v vsej svoji krasoti, kakor jo je človek motril ob snemanju.

V Ameriki sem izpopolnil svoje fotografsko znanje in se pričel baviti v barvno fotografijo. Pestro in pisano vrvenje velenista me je vzpodbujalo, da sem se oprijel fotografije. Krasni tropski kraji, palmovi gaji, bujna vegetacija in divjina pragozda so mi nudili hvaležno polje ter mi polnili zbirko fotografskih posnetkov. Živel sem tako rekoč samo za fotogra-

Na levi: avtor z malimi Kreolci. Na desni: MARACAIBO

fijo. Kamera mi je bila povsod zvesta spremljevalka. Tropski kraji ljudijo človeku toliko raznovrstnih motivov, da ne ve, kje in kako bi pričel s snemanjem. Pod tropskim soncem se slika vse dru-

vali, kaj nam bo prinesel pragozd novega. Indijanec nam je namignil. Sledili smo mu tiho proti smeri, odkoder smo začuli šum. Leopard, je dejal Indijanec. Stresel sem se, ko sem začul to ime. Do-

Na levi: Taborišče v pragozdu. Na desni: Odhod iz taborišča

gače, kakor pri nas. Svetloba je tam jačja.

Na vsem tem potovanju sem se tudi rad udeleževal lova, ki so ga napravili

slej sem ga videl le v cirkusu, zdaj sem mu pa sledil in kljub temu, da sem bil dobro oborožen, mi je srce močnejše zabilo.

Oaстранjena smrt na nevarnosti

moji tovariši na zverjad. Opisal bom kratek doživljaj iz pragozda, ki bi me skoraj stal življenje. Nekega dne smo si opasali puške, zajahali mule in odjezdili v pragozd na divjačino. Proti večeru smo si postavili šatore. Ogledovali smo si svoj plen, zbijali šale ter se kratkočasili. Indijanec, ki nas je vodil z njemu lastno spretnostjo po pragozdu, je sedel ob ognju, mi pa smo ležali okoli njega in ga napeto poslušali, ko nam je v slabi španščini pripovedoval čudovite doživljanje iz svojega življenja in svojega plemena. Kar je nenadoma zašumelo. Pograbili smo puške in z napetostjo pričako-

Rešitelj s tovarišem

Razpostavili smo se in pripravljeni na strel, prežali na zverino. Čakali smo in čakali, a zveri ni bilo od nikoder. Nave-

Nčan prežanja, sem vrigel puško na ramo in se naslonil na drevo. Okamenel sem, nekaj skokov za seboj sem zagledal dvoje žarečih oči. Se danes ne vem, kako se je vse odigralo. Ustrelil sem, a istočasno me je nekaj podrla. Začutil sem ogromno težo, ki me je tiščala k tlom. Izgubil sem zavest. Ko sem se spet zbudil, sem ležal v šatoru, okoli mene pa so čepeli tovariši. Začudeno sem jih motril. Sušljali so med seboj. Nisem jih razumel. Telo mi je pretresala čudna bolečina. Ko se je zdaniilo, mi je bilo vse jasno. Pred menoj je ležala ogromna zverina, koje žrtev bi bil postal, če bi

me ne bil rešil njenega objema rdečkozi tovariši. Po nekoliko dneh lova smo se vrnili v indijansko koč. Slikal sem svojega rešitelja in njegovega tovariša istega plemena, v znak hvaležnosti pa sem mu podaril lovsko puško. Da je bil leopard res spoštovanja vredna zverina, vam prinašam njegovo sliko. Svojega rešitelja in leoparda ne bom nikdar pozabil. Sleherno jutro, ko se zbudim, ga zagledam pred seboj, ne njega — pač pa njegovo kožo pred posteljo. Indijanec je leopardu prekrizal račun. Nisem izgubil v njegovem krvoločnem žrelu, pač pa hodim zdaj po njegovi žametasti obleki.

TRIVIGANTE — TRIGLAV — SVETOVIT?

I. KOSTIAL

V listku »Pohoda« z dne 14. IV. t. l. trdi g. Ado Makarović (Celje), da je tisti »bog« Tervagan ali Trivigante, ki je bil »na jugu znan v kletvicah v pozni srednji vek pri vojakih in mornarjih« in ki ga ima Ariost v »Besnem Rolandu« XII., 59., istoveten s Svetovitom, ki se je imenoval tudi Triglav, ker so ga zahodni Slovani upodabljali s 3 ali 4 glavami.

V tej trditvi ni prav nič resnice.

Kako so si Germani in Romani »adaptirali« ime polabanskega boga Triglava, »navaja Krek, »Einleitung in die slav. Literaturgeschichte«, 2. Auflage, 1887, str. 395: 1. zlog Tri-, Ti-; 2. zlog -gelav(us), -gelaus, -glau(s), -glous. Ime naše gore Triglava pa so spajčili v Terglou. — Vse te oblike so daleč od zgoraj navedenih Ter-vagan in Trivigante, ki nikakor ne morejo in niso mogle nastati iz imena Triglav.

Omenjeni 5. verz 59. stance v XII. spevu »Besnega Roland« se glasi: »Bestemmiando Macone e Trivigante«, 6. verz pa: »E di sua legge ogni maestro e donno«, t. j.: »Preklinjajoč Mohameda (preroka) in Triviganta in vse učitelje in gospode svoje vere«; namreč islama (subjekt stavka je vojščak Ferrau). Iz zveze je razvidno, da je imel Lodovico Ariosto pri imenu Tr. v mislih kakega mohamedovekega učitelja ali preroka ali »gospoda«, nikdar pa ne slovanskega boga.

Priznavam, da se ime Trivigante ne glasi prav arabski ali saracenski; toda Ariost je dal svojim Mavrom sama nearabska imena, ki so na videz romanska; tako imajo tudi Arabci v starofrancoski (normanski) »Chanson du chevalier Horn« iz XIII. stol. sama germanska imena: perzijski sultan Goldebrant, saracenski vladar Rodmund, afriška kralja Gunderolf in Egolf, mavrska vojekovodja Hildebrant pa Herebrant.

Pri Ariostu nosijo razne osebe imena Agra-mante, Aquil-ante, Arb-ante, Ariod-

ante, Atlante, Bradam-ante, Brandim-arte, Caligor-ante, Rodom-ante, Sacrip-ante, torej mnogo imen po enem kopitu, dasi so nosileci nekaterih Arabci, drugih pa Germani! Kakor Ariosto, ki je pisal »Besnega R.« med leti 1505.—1515., imenuje tudi že v XIII. stoletju neki Thomas, pesnik starofranc. »Vileza Horna«, Mohameda in Tervagana v eni sapi; 85. verz te pesmi se glasi: »Nes i purrat tenser Mahum ne Tervagan« (še dvakrat naletiš pri Thomasu na ime Tervagan [t]: v 101. in 1400. verzu).

Mimogredé naj omenim, da so tudi nekateri nemški pesniki XVIII. stol. pisali Mahom namestu Mohamed kakor franc. pesnik v XIII. in laški v XVI. veku, in da je naš Prešeren v »Tirjaški Rozamundi« (objavljeni aprila mes. l. 1832. v III. zv. »Kr. Obelice«) zapisal verza 103.—104.: »Véro zapustj Mahóma (= Mohamedovo), túrške kége in naváde. Kakor v laščini in stari francoščini nahajamo ime T. tudi v stari angleščini (anglosaščini) toda kot občno ime: tyrmagan, v poznejši in sedanjji angleščini termagant = prepirljivka, zadirčna ženska, rečavka, lajavka, kot pridevnik pa = nemiren, vihrav, silovit, lomašen, furioz, divjaški; iz tega pa abstraktni samostalnik termaganer (glej slovarje Hilperta, Thieme-Preusserja, Glanza i. dr.).

Etimološki izvor anglos. besede mi ni znan; verjetno je, da je prešla kot lastno (osebno) ime v normanščino (starofranc.) in iz te v laščino. — V starofranc. epih in »moralitēs« (duhovnih ali verskih dram. igr. XIV. in XV. stoletja) nastopa Tervagan(t) kot besneč, divji rezsajavec. S Triglavom pa nima prav nič opravka.

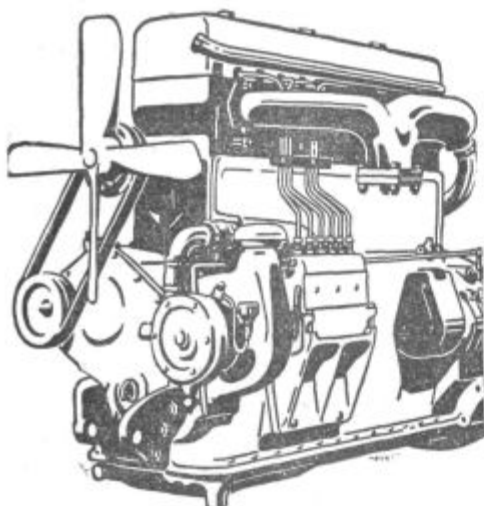
¹ Starofrancoska pesem o Rolandu »Chanson de R.« iz XI. stol. ima epizodo o Baligantu, ki je bila prvotno samostojna rapsodija. Laški pesnik L. Pulci je l. 1481. napisal o Rolandu ep »Il Morgante maggiore«. Takih osebnih imen, ki se končujejo na -ant(e), bi se zlahka nabralo iz romanskih literatur še več.

TEHNIČNI OBZORNIK

JEKLENI MOTORJI — STROJI BODOČNOSTI

Vedno bolj in bolj izpodriva jeklo lito železo. Tudi tam, kjer bi bila že pred leti uporaba jekla zaradi sestavljenih oblik — kot na primer v elektroindustriji — nemogoča, postaja to izpodrivanje vedno bolj očito.

Znano je, da obdajajo električne motorje stene iz litega železa, v katere so vdane vlite podloge in nosilci ležajev. Vsi ti deli so debeli in težki; oni obtežujejo motor ter mu dajejo videz okornosti. Povrh vsega je lito železo zelo krhko, kar bistveno zmanjšuje njegovo odpornost.

Pri jeklenih ploščah, s katerimi se je sedaj posrečilo obdati motorje, pa vsi opisani nedostatki odpadejo. Izdelava jeklenega oklepa je zelo enostavna. Plošče oblikujejo v hidravličnih stiskalnicah, nato jih pa zvarijo. Z njimi opremljeni motorji so lažji in odpornejši od litih ter imajo mnogo manjšo prostornino, kar pride v poštev pri prevažanju in ocarinjenju. Oblikovanje motorjev z jeklom pa tudi ne škodi njih oblikovni lepoti, ki se v zadnjem času vedno bolj uveljavlja v tehniki.

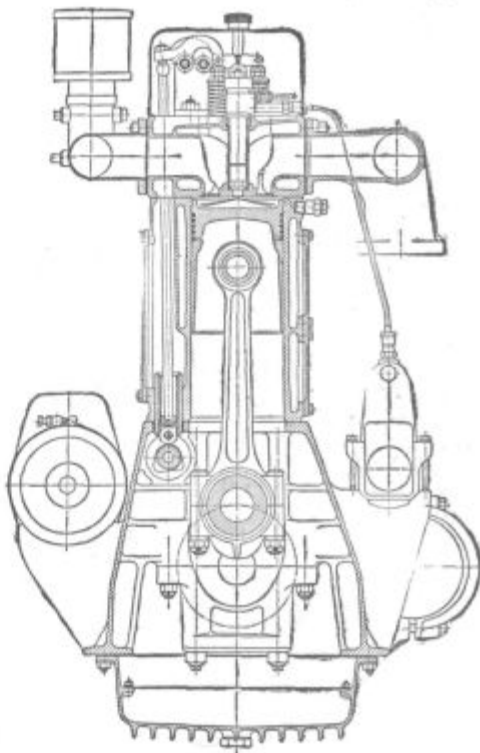
Manjša teža in manjše dimenzije usposablja jekleni motor za vgradnjo v stroje, ki jih goni električna sila. Prav posebno so se te ugodnosti poslužile dozdaž tovarne orodja, ki so skoraj popolnoma opustile stare lite motorje. Na sliki vidimo skobelnik za kovine z vdelenim jeklenim motorjem, ki se med delovanjem neprestano premika. Naslikani motor je, kot je to sploh pri jeklenih motorjih običaj, opremljen s krogličnimi ležaji, s čimer je v vseh legah omogočen enakomerni tek motorja.

V tkalnicah so dozdaž uporabljali večinoma zaprte motorje. To pa zaradi tega, ker se odprti motorji pri prezračevanju

preveč napraše. Ker pa so zaprti motorji, če naj dosegaajo učinek odprtih, mnogo večji, je bila njih razsežnost velika ovira v obratovanju. Vsi ti nedostatki so bili z uporabo jeklenih zaprtih motorjev na mah odstranjeni. Kajti tanko oblogo jeklenega motorja ni težko obdati s posebnimi rebri, ki že na zunanjo omogočajo dovoljno zračenje. Tkalnico, opremljeno z opisanimi motorji, vidimo na drugi sliki.

Uporabnost jeklenih motorjev je mnogostranska. Omenjeno naj bo samo še, da jih je s pridom možno uporabljati tudi v mlinih za moko in cement ter v pralnicah za meso. V zadnjem primeru mora biti motor tako dobro vdolan v jeklen oklep, da ga moremo snažiti z vodnim curkom. Tudi v kemijskih obratih, kjer je motor izpostavljen vplivu jedkih tekočin, se je uveljavil oklep motorja, ki je bil napravljen iz žlahtnega jekla.

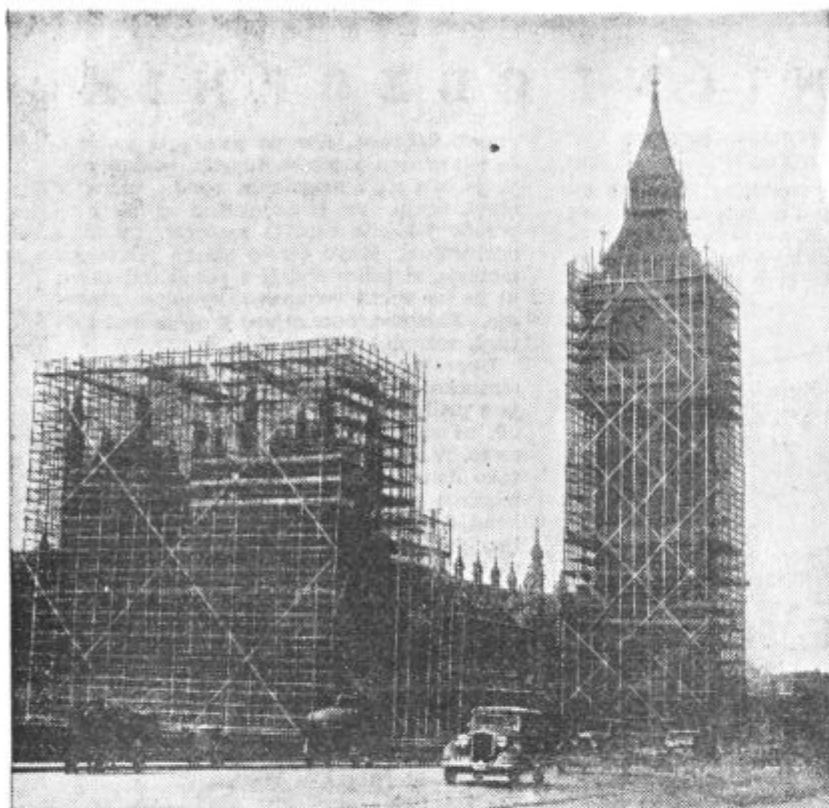
Ker so jekleni motorji mnogo lažji od dosedanjih, litih, jim je zagotovljena bodočnost v vseh električnih vozilih, ki vodijo s

seboj pogonski vir: akumulatorje. Pa tudi v poljedelstvo, kjer je bilo dozdaž lahko gonilo, varno pred vsimi vnanjimi vplivi nedosegljiv ideal, si bodo prej ali slej vtirli pot.

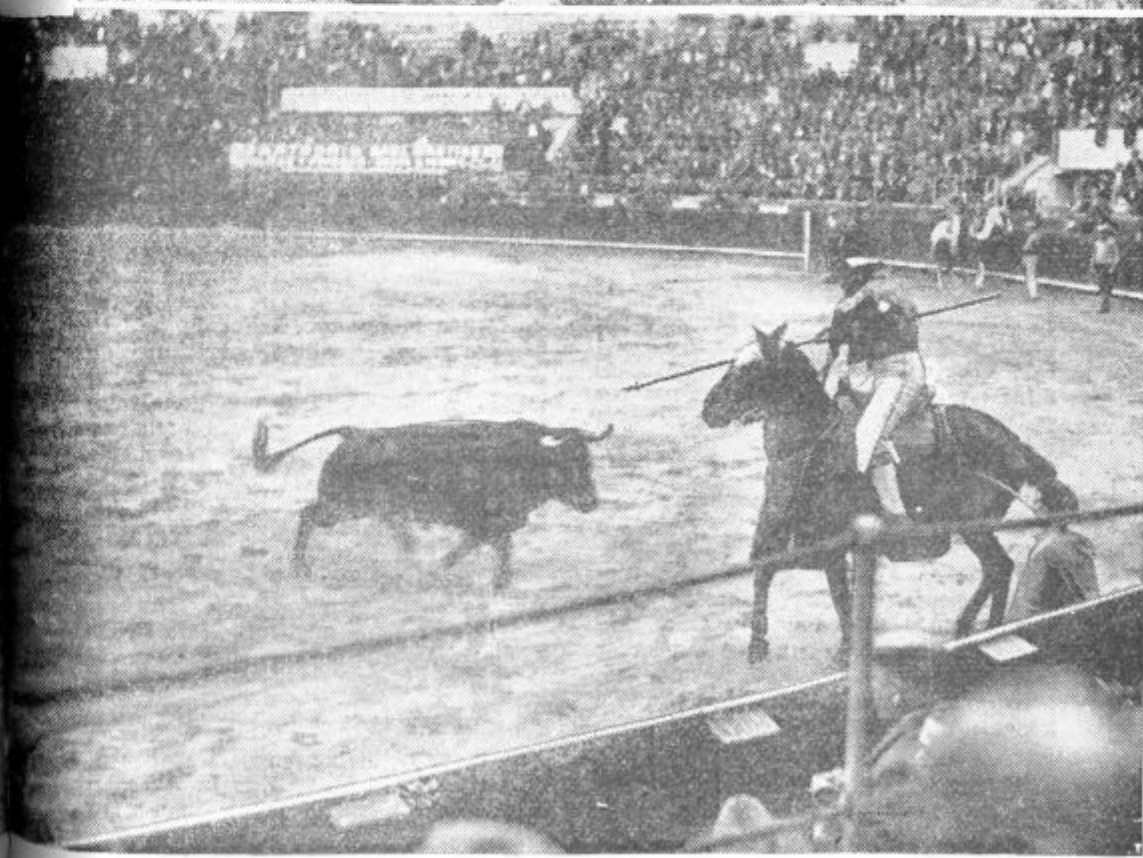
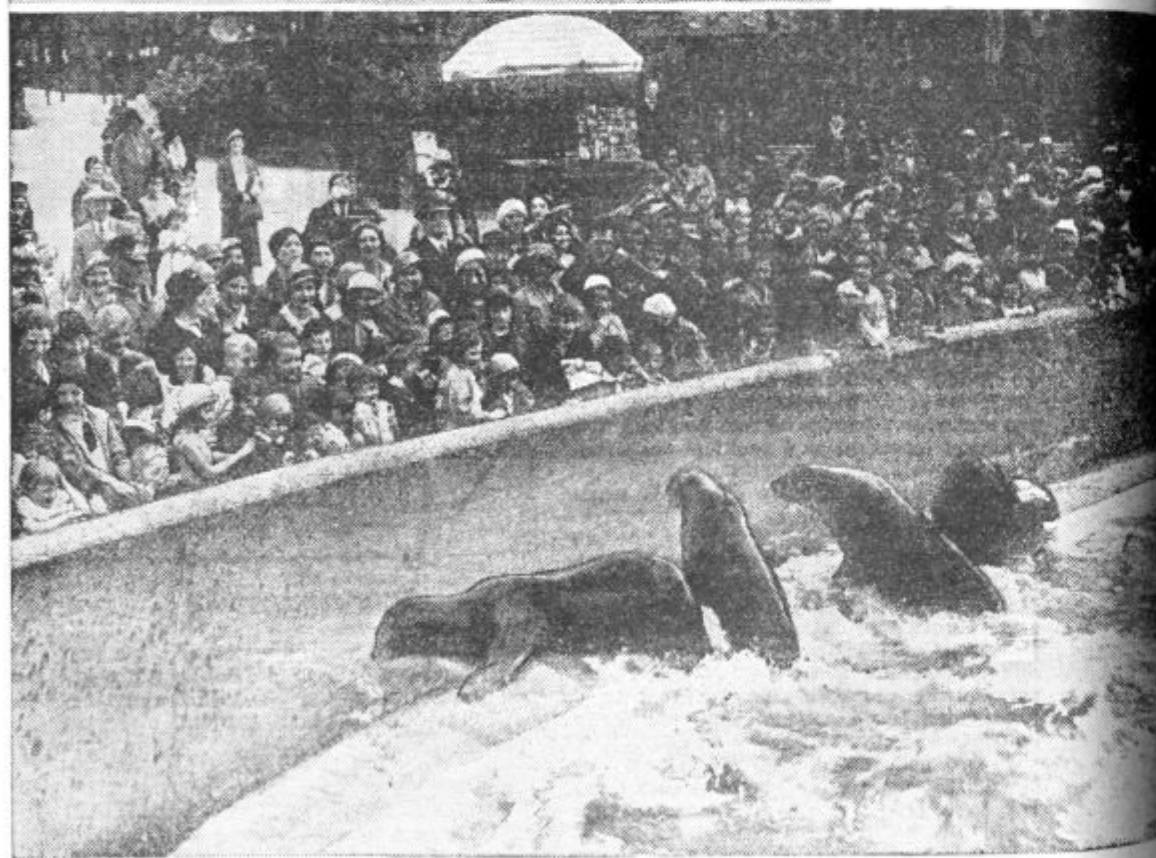
tma

LASTNA KORIST IN INTERES
ZAHTEVATA, DA PRECITA
ROČNIK POZIV ZADAJ NA
IN DA IZPOLNI SVOJO

Levo zgoraj: Staroslovna zgradba londonskega parlamenta v popravilu, ki trajalo več let — Levo spodaj: V berlinskem zoološkem vrtu se mladina zabava, češar v Ljubljani ne more, ker so vrtovi prečisti iz »higiensko-moralnih«
prečisti stalen živalski vrt v Sloveniji bivačih živali — Desno zgoraj: Moderni kopalci zlata v južni Kaliforniji — Desno spodaj: Bikoborba v Barceloni, kjer se te »igre«
še vedno vrše kljub temu, da je modernemu reševanju

MIMO CVETOČE JABLANE

RUDOLF KRESAL

NADALJEVANJE

Sicer ni v naših glasovih nič posebnega. Mi si vse zelo preprosto povemo. Zelo mirno molimo. Oj, kakšna razlika je med to molitvijo in tistim pohodom! Nekaj pa, nekaj si je na las podobno. Opravljamo neko delo, ki ni naše. To boli. Pomagati si ne moremo.

Včasih se skušamo v molitev celo poglobiti. Potem se nam zdi, da nas pričinja boleti glava. In neki nerazumljiv strah nas objame. Popadali bi v prah, da bi se v trenutku izpremenili v pepel. Vseh tisoč grehov sveta nam pade na glavo. V prav vse zdvomimo. Morda ima Silvana na vse zadnje le prav?! mislimo. — To so bežni trenutki. Upremo se! — Duše so se nam bile zbegale. Rezeko pomislimo: Ali nam ni že dovolj hudo brez grehov! — Vsega je kriva Silvana s svojo ljubeznijo do naših življenj in tale bela bolniška soba. Saj je za nas neverjetno lep svet. Kot bolniki se prav imenitno počutimo.

O, in kaj vsega ne bi storili za Silvano. Njen zelo blede obraz je ob času molitve vselej malo rožnate barve. H koncu je zasopla. In ko reče 'amen' in se pokriža, nas tiho, s svojim večno lepim smehljajem zapusti. Odhaja, kakor bi bila v zadregi. Nikogar ne pogleda. Pa tudi mi smo v zadregi. — Da, saj prav to nas izdaja. Ko odhaja, gledamo v okna, v stene, ali pa z narejeno resnostjo strmimo v prazno. Morda bi kdo napravil kako opazko o vsem tem, izrekel celo kako grdo šalo ali se glasno obsojil, da je neumno lagat. — Sebi na vse zadnje bolj kakor njej, ker se je skušal v molitev zaradi lepše glasovne ubranosti le kolikor toliko poglobiti, če je že moral moliti.

Že nekaj časa nas je glodalo spoznanje, da mora ona vse vedeti. Ali zamaknjeni v njen deviško lepi obraz, v njeno usmiljenje, v požrtvovalnost, v kateri ni poznala oklevanja niti tedaj, kadar jo je utegnila ubiti, smo bili kakor oslepljeni.

Svojo šalo, bila je ukaz, smo tirali do konca.

Silvana je bila naša. Res smo jo ubijali. A prav tako je bila naša, kakor

smo bili mi od sveta, ki je ubijal nas. Govorili smo si:

Silvana je naša! Tako kakor ona delamo mi. Le ona daje, daje zemlji — mi zemlji trgamo srce. Zato je ta svet v tej bolniški sobi za nas, kljub trpljenju — raj.

A ta svet, ki je za nas bil raj — zaradi neizmerno velike izpremembe — je za Silvano bil pekel.

He, Silvana, mi tudi vse vemo!

Silvana je naša.

Tako kakor ona, delamo tudi mi! V delu nimamo telesa ne duše ne srca za sebe. Za sebe nič ne vemo. Delu se predamo, da pozabimo dekle, ženo, otroke, da je nekeje sonce — in kopljemo, kopljemo, se bijemo, dokler nas svetu in v zavest ne povrne jamski zvonec — ali cvetoče drevo sredi širnih pogorišč.

Silvana! Ali čutiš naše misli? Da si nam zdaj kakor tista cvetoča jablana na kraju velikega razdejanja!

Tudi ona ne ve v svojem delu nič za sebe. Kakor se mi predajamo črnim skalam, da jih iztrgamo iz tisočletnega miru, kakor smo se predali naročju smrti, tako se Silvana predaja svojemu delu, da nas iz naročja smrti iztrga — in nas vrne — lepa bela roka, čudovit smehljaj naše usodnosti — spet pekl.

Zato pa, kadar stopi ona v sobo, so naše bolečine bolj znosne. In prej še tako mrki obrazi se nam razvedre, še tako zoprna šala zamre, kakor da je tisti, ki jo je pravil, le nehote, povsem nevede grešil. Hudo mu je. Bere se mu z obraza. Pred Silvano, pred tem utelešenim samopremagovanjem, pred to utelešeno ljubeznijo do življenja ga je sram. Ne upa se ji pogledati v oči. Ona je pa že pogodila grešnika. Smehljaje se mu približa in ga vpraša:

»No, ali je hudo?«

Ne samo njemu, tudi nam pade kamen s prsi.

»Ne, sestra,« ji odgovori. Mora se zasmejati. »Dobro mi je. — Mislim,« govori pretrgano, »da mi je še preveč dobro.«

»Takooo!« je nekoč zategnila Silvana glas in se srebrno zasmejala, kakor bi bil fant dekletu povedal na uho krepko šalo. »Takole, kakih pet tednov boste

že še pri nas potrpeži!« je nadaljevala in popravila grešniku obvezo, iz katere je bilo videti samo dvoje črnih votlin, nos in usta.

★

Tako premišljujemo Silvano. Nekaj trenutkov, v katerih se je pred nami spomnila sebe, je zadostovalo, da smo se pričeli poglobljati v njen svet, da smo si priklicali v spomin vse dneve, ki smo jih preživeli v njeni skrbi.

★

Velika izprememba se je izvršila z njo. Tista sila, ki ji je dajala voljo, da

se je nenehoma premagovala, je popustila. Morda je velik del krivde v nas. Ali, čutimo, tako mora biti. Kaj je prav za prav z njo, ne vemo. Nekaj slutimo. A nimamo še besed, da bi slutnji dali izraz.

V njej nekaj umira.

★

Malo po svojih besedah: „No, le čakajte, boste pa molili“, je prišla v sobo z molitvenikom. Nikogar ni pogledala. Brez besede je pokleknila pred veliko stensko razpelo in pričela moliti. Kakor običajno smo vsi hkrati pričeli moliti tudi mi. Toda kaj, kaj se je iznenada

RAFFAEL: MADONNA Z OTROKOM IN SVETNIKI

pripetilo, da so se nam besede kakor po surovi sili trgale? Glasovi so se lomili drug ob drugem. Bilo nam je, kakor da je vso sobo preplavila gosta megla. Ste ne so se nam pred očmi zamajale. Preplašeni, presenečeni, smo nerazumljivo pogledovali drug drugega, se nemo vpraševali: kaj je?... Glasovi so se nam vse bolj trgali in se mešali v blazno zmešnjavo, dokler nismo z obupom v sebi drug za drugim potihnili.

Vsi smo se zastrmeli v Silvano, ki je molila kakor tiho plakač otrok.

Kje je bil danes njen zvonki glas? Kje njena molitev? Kje tisti angelski izraz njenega obraza, ki nas je tako osvaja-

Ze takoj ob začetku nas je presenetil. Bil je bolj tih kakor običajno in raztrgan. Pozneje je bil pa tako čudno enobarven, medel in prazen. Mesto tistega krasnega angelskega izraza v njenem obrazu je bilo videti le težko, dolgo zadrževano bol, ki je zmagovito šla preko usmiljenke. Klečala je pred razpelom skrušena, z globoko sklonjeno glavo in molila, molila z naglasom, ki je razodeval, da je njena duša bila kdo ve kje, povsem drugod, le ne v molitvi, le ne v tej sobi, iz katere je spremila s praga smrti toliko živih spet v svet, še več mrtvih v skupni grob.

Ha, tudi ona je dospela tja: ko se duša upre redu, ki je le za pohabljenje ali pohabljenosti namenjen.

Silvana je bila naša.

Minute so potekale. Silvanin glas je postajal vse bolj tih. Od nas ni nihče molil, niti ni več moliti poizkušal. V trenutku smo se spomnili vse tolikokrat ponavljane glasovne ubranosti in zastudila se nam je ta pesem, ki naj bi bila molitev, pa je bila le nizkotna laž, samo laž in prav nič drugega. Upor do sebe, do vsega vnanjega nam vsiljenega reda, nas je davil, o, kako davil. —

In vendarle bi morali prav ta dan moliti s Silvano! Zakaj nismo molili z njo? Zakaj nismo molili v tej uri njene prekipevajoče bolečine s povzdignjenimi glasovi, da bi ona bila lažje premagala svojo bol, da bi ji pomagali vsaj na ta način preko neznanega praga.

Strmeli smo in se z molkom in pre-mišljevanjem davili, o, davili od bolečine, ki je iz Silvane prehajala v nas.

Potem je sredi svojega zamirajočega glasu in našega molka nenadoma zaihtela.

Nihče ji ni mogel pomagati. Njej, usmiljenki, ki je bila zdaj pomoči, usmiljenja in ljubezni potrebna veliko bolj kakor mi.

Klečala je pred razpelom in ihtela. Tam, pred križanim je jok otrok. Svet je pred nami počrnil. Sonce je potemnelo. Vrt je izginil. Blesk sinjega neba je ugasnil. Le v tem raztočem, tisočkrat prekletem mraku je bila svetla točka, ihtela Silvana sama v vsem širnem svetu.

Prav tako sama kakor mi, predani svojemu razglabljanju, ki se nismo mogli geniti ne izpregovoriti dobre besede, da bi dvignili njo, ji izvabili smehljaj.

Čez nekaj časa je vstala in počasi šla iz sobe.

Tedaj smo videli v njej le še človeka. Žensko s svojim trpljenjem in s svojo dolžnostjo.

Na prsi so nam padale skale. Rušil se je svet sanj. Rušil se je svet lepote, v katerega smo se tako krčevito usanjali na Silvanin račun, na račun nje, ki je izvrševala svojo dolžnost in nismo pomislili v svoji sebičnosti, da more biti z njo prav tako kakor z nami.

Zavedeli smo se, kje smo. Spet nas je življenje udarilo v obraz. In ta udarec, ki nam je dal, da smo ugledali trpljenje edino dobre, edino velike duše, ki smo jo kdaj spoznali, da smo jo ugledali trpeti pred našimi očmi, usmiljenko ihteti pred razpelom v naši sobi, je bil hujši kakor vse drugo.

Zato se spominjamo tega dne in Silvanine molitve. Nje se spominjamo vsak dan.

Včasih pomislimo:

Zakaj ni razpelo takrat padlo na njo in jo ubilo? — Potem, nemara, bi verjeli Vanj! — V Njegovo Usmiljenje!

D A L J E

MAGNETNA SILA V SLUŽBI FIZIOLOGIJE

Za izločevanje določne skupine krvnih telesc iz krvi se fiziologija poslužuje metode, ki si jo je izposodila od metalurgije. Dostikrat je treba izločiti iz krvi bela krvna telesa, ki opravljajo v organizmu sanitetno službo to se pravi, da vežejo bakterije in vobče vsa tuja telesa, ki so zašla v krvni obtok. Da se ta telesa v studijske svrhe izločijo, se vbrizgne v krvni obtok drobno razdeljen, močno magnetičen železov oksid. Bela krvna telesa ali fagociti sprejmejo železov oksid vase, postanejo zaradi tega magnetična in jih je na ta način mogoče z močnim magnetom potegniti iz krvi.

DIVJI PARADIŽ

MARGITA MATCHES

N A D A L J E V A N J E

Nekega dne je mrtvaško dolgočasni Kaewing razburil nepričakovan dogodek. Na jadrnici Corola, ki se je vračala s krožnega potovanja po okoliških otokih, na katerih je bilo več razlaščanih nemških naselbin, je prispela težko pričakovana lepota. Ime ji je bilo Daphne in prišla je v Kaewing k poroki.

Daphne je bila doma z otokov, ki jim je pripadala z vso dušo. Njen oče je bil mornar ter je s svojo jadrnico rezal valove Tihega oceana več kot četrt stoletja v vseh smereh. Kupčeval je z divjaki, ki so mu iskali bisere ter prodajali kokosove orehe in biserno matico. Bil je zelo spreten trgovec, tako da je imela njegova mala in divja hči prav lepo dobo. Svoje življenje je preživela na očetovi plantaži v Novi Britaniji in na ladji in le redko je smela obiskati tudi teto, ki je živela v Brisbanu.

Ko je bila stara 19 let, je imela že več ženinov, sumljivih eksistenc, po večini kolonialnih uradnikov. Toda nikdar ni resno pomislila na nikogar, dokler ni srečala Hanka. Kakor sem že rekla, je bil Hank orjak in dobičina, bil pa je tudi zelo prikupljiv in močan. Oba sta bila zaljubljena, da je bilo joj. Tedaj ga je trdka, ki se je bavila s kokosovo kupčijo, pri kateri je bil nameščen, predstavila v Kaewing. Če ste zaljubljeni in daleč proč od predmeta svojih želja, tedaj je Kaewing najslabše mesto, ki si ga človek lahko zaželi. Njegova lepota je naravnost izživalna.

Tako je prišla Daphne v Kaewing s kratko postrizenimi lasmi medene barve, z očmi modrimi kot smaragd in veselim 19 letnim srcem.

Z Nanco sva bili na mostu, ko je prispela in od tedaj smo bile prijateljice. Govorila je tamošnje pokvarjeno angleščino tako dobro kot jezik domačinov in kar nam je posebno ugajalo, bila je tudi pogumna. To je pokazala, ko se je podala ob obali v podzemsko jamo, polno kapnikov in skrivnostnih podzemskih jezer, ki se jih je bal ves otok. Ker ni bila katoličanka, je bil edin mogoč način

Lepotica iz rodu Montuan

cerkvene poroke, če bi bil prišel misijonar iz Ula. Poznali smo še samo enega misijonarja, ki je bil tako nepriljubljen kot on. Sklenili smo, da mora biti poroka zelo svečana. Naša sredstva so bila sicer zelo omejena, zato pa je bilo treba biti tembolj iznajdljiv. Pred vsem smo se dogovorili, da moramo napraviti tako pojedino, kot je na otoku še niso videli.

Sprejem se je imel vršiti v bungalovu Zvezda. Domači služabniki so bili vsi razburjeni, ker se je imel poročiti bel gospodar in že teden dni so rezali palmove veje za okrasitev hiše. Krasni oboki, visoki kot hiša, so se bočili nad vrati in oblikovali verando. Šopci belih orhidej so viseli z obešenih lončkov. Kitajski lampijončki so dali vsej prireditvi naravnost pustni izgled. Daphne, ki se je najbrže prvič v življenju držala tako bridko resno, je stopicala urno naokrog in nadzirala delo.

Tudi naša četa je dobila ojačenje. Prišel je lastnik plantaž z otoka Lemus z ženo in ena družina z otoka Tsoi, da bi pomagali pri veliki prireditvi v teh sicer tako dolgočasnih dneh.

Misijska cerkev v Ulu je majhno leseno poslopje. Ob spodnjem koncu prostora je bil preprost altar, na katerem sta utripali dve v steklenične vratove zatakneni sveči. Kakih 30 napol nagih kanakov je stalo v kotu: očitno domači zbor. Čim smo dospeli v cerkev, je izbruhnil tropski vihar, eden onih nepričakovnih in naglih nalivov, ki pridejo brez vsakega svarila in ki za časa plohe onemogočijo vsak promet.

V cerkvi ni bilo nobenih stolov. Čakali smo na nevesto, medtem ko je ženin že bil z misijonarjem pri altarcu. Mala cerkva je postajala neznosno vroča in obupni duh poteh se kanakov je začel prodirati v ozračje.

Čakali smo že celo uro. Slednjič smo le začuli ropot avtomobila pred vrati in nevesta je prišla mokra kot miš v cerkev. V tem hipu je povzdignil svoj glas

tudi zbor ob altarcu in zapel neko pesem v domačem jeziku. Hank, ki je že kar omahoval ob altarcu, ves prepoten v svoji srca, je pokazal bolj veselje nad odrešenjem iz tega strašnega položaja kot pa vdano ljubezen, ko mu je nevesta stopala nasproti.

Po končani ceremoniji smo hoteli hitro iz cerkve, ko je misijonar v našo grozo začel svoj slavnostni govor. Skliceval se je na neke stare zgodbe iz svelega pisma, ki jih nihče med nami ni poznal. Mogoče je govor trajal samo 10 minut, toda nam se je zdelo, da traja 10 ur.

Vihar je minil i doma je bilo že vse pripravljeno za ženitovanje. Poroka je zbrala vse belo prebivalstvo v Kaewingu. Gramofoni so hreščali iz vsake hiše in vino je teklo, da je bilo veselje.

D A L J E

POLŽ

Nekateri ljudje, sicer uravnovešeni duhovi, se boje polža, kakor drugi omedlijo, kadar se jim bliža pajek. To so nepremagljivi refleksi, prihajajoči iz podzavesti. O njih bi se dalo na široko razpravljati, a brez koristi za nikogar.

Od neštetihi živali v stvarstvu sodi polž med najizrednejše. Ne samo zato, ker nosi svoj dom na plečih, ampak posebno zato, ker je njegov ustroj tako skrivnosten.

Nobeno živo bitje na primer nima tako razvitega vonja. Vonjalna površina pri njem ni kakor pri človeku ali psu omejena na sluznico v nosu, temveč se razprostira po vsej koži. Trebuhonožec voja povsod. Vonjave pa zaznava le na kratko razdaljo, nekaj centimetrov daleč. Zato pa mu v tem malem okrožju menda ne uide noben pah.

Glavna izvirnost njegova pa tiči drugje. Do pred kratkim so domnevali, da sta črni piki, ki jih nosi na koncu daljših tipalnic, pripravi za gledanje »pikčasti očesi« (pravita Verbie-Vales v »Prirodopisu živalstva« 1927). Ne samo domnevali so, marveč bili tako živo o tem preverjeni, da je ta ali oni anatom podrobno opisal te neznansko izbuljene oči, na katerih so baje ločili mrežnico, stektovino, kristalno lečo, roženico, vidni živec.

Vse to je bila zmota!

Njegovi rogovi niso prave oči ali vsaj dosti mu ne koristijo, saj z njimi nič ne vidi. Oculi habent, sed non videbunt, oči imajo, pa ne bodo videli, kakor poje psalmist.

Prvi nam je to trditev zajamčil Emil Young, profesor ženevskega vseučilišča. Iz njegovega bistrega in potrpežljivega opazovanja sledi, da polž ne vidi dovolj za

svoje vedenje. Seveda med lezenjem rabi »roge«, vendar le kot tipala, kakor slepec uporablja palico. Zgolj otip mu omogoča kretanje med ovirami. Njegova slepota je tolika, da komaj zaznava luč.

Nikar ne ugovarjajte, češ, da polža češče nahajamo po temnih kotih kakor pa po svetlih mestih, kar naj bi kazalo njegovo veselje za mrak ali za negativni fototropizem, kakor se izražajo učeni naravoslovci. Stvar se da pojasniti z dejstvom, da je v senčnih krajih več vlage. Vsi mekužci namreč jako hrepenijo po mokroti. Luč jih ne moti, pač pa suša. In tisti, ki jim porežeš tako zvane vidne priveske, se ne zdi-jo nič bolj v zadregi od drugih.

Učenjak Young ni bil sam tega mnenja. Njegove izjave so podkrepili mnogi drugi opazovalci, še celo skladatelj Saint-Saëns, ki se je po strani bavil s prirodopisom.

Stvar je tedaj dognana: polževi rogovi niso ne nosnice ne oči. To so vsakdanje tipalnice, s katerimi si pomaga po širnem svetu.

Iz tega izluščim nauk, da ne smem ne polžev ne ljudi soditi po videzu niti po legndah.

E. G.

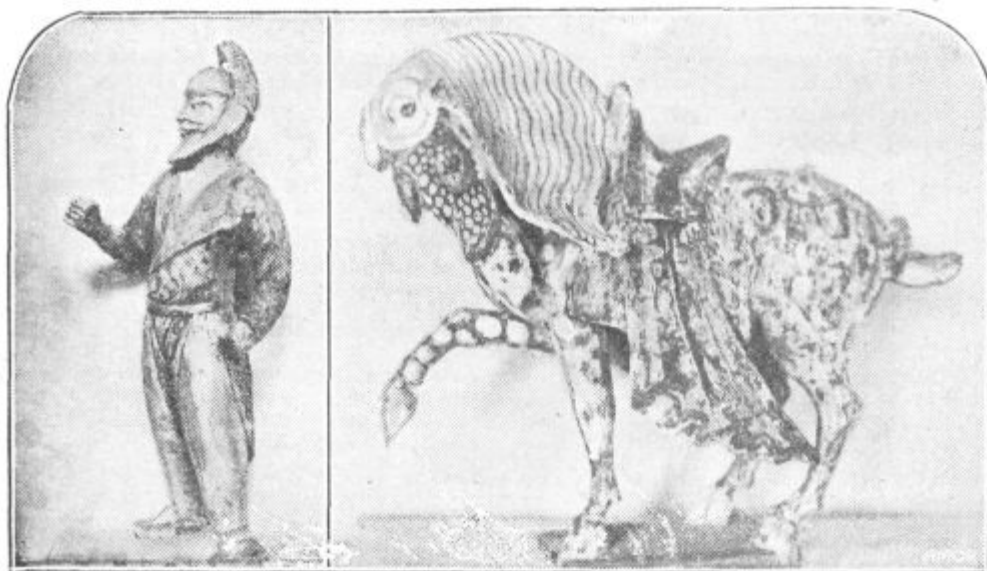

ARHEOLOŠKE NAJDBE V SIBIRIJI

Predlanskim in letos je »Tribune de Genève« poročala o zanimivih odkritjih ob Altajskem gorovju. Gre za velikanske grobove, napravljene iz drevesnih debel in pokrite z usnjem. V njih so zasledili povsem ohranjena človeška trupla, stara baje 2000 let, a tudi konjska s popolno usnjeno opremo: sedla iz rdeče ali modre klobučevine, okrašena s stiliziranimi motivi, na katerih je opaziti iranski vpliv.

ne ali celo bronaste like. Te podobe živih bitij naj bi bile služile rajnikom v onostranstvu. Tudi je možno, da so pod to dinastijo kakor za Hanuov (od -200 do +200) pogrebali živa bitja s pokojnimi knezi in visokimi dostojanstveniki.

Učenjak za kitajska vprašanja je dal uredništvu na pogled še mnoge posnetke predmetov, najdenih v tangovskih gomilah. Vmes je tudi ta možicelj, oblečen brezhibno po francoskem kroju. Kipec pa dela ši-

Umetniški izdelki iz žgane gline (doba Tangov)

Oglasil pa se je v istem dnevniku odlični sinolog (poznavalec kitajskih stvari) G. L., ki pobija dve zmoti gorenje trditve. Prvič: grobovi niso toliko stari. Naš sinolog je pokazal konjsko figuro iz terakote ali žgane gline, ki popolnoma spominja na slog iz dobe Ludovika XV. Segal v čas kitajske vladarske hiše Tang (626 do 915 našega štetja), našli pa so jo pri razkopavanju grobišč v Honauu pred kakimi 20 leti. Ta glinasti lik je nenavadno podoben sliki, ki jo je Ženevska tribuna priobčila 25. VIII. 1932. Obe živali sta iste pasme in iz iste dobe. Oblika glave je zlasti značilna.

Drugič: stilizirani motivi na opremi konj, mumificiranih pod Altajem, ne razodevajo iranskega vpliva, pač pa enostavno vpliv Tangov. Takih sledov je mogoče dostikrat naleteti po notranji Kitajski. Država Tangov se je razprostirala do Sibirijske, ki je bila takrat skoro neobljudena. Segali bi torej v VII. ali VIII. stoletje naše ere.

Tangi so tri sto let imeli običaj, da so pokopavali raznotere živali kakor tudi lonče-

sto sodoben vtisk s svojo glavo, ki spominja na B. Shawa. k.

OBKOREJ SE PREBUDE PTICE

Ali ste se kdaj vprašali, obkorej se bu-dijo »kavalirčike« prirode in pomladi? Du-reau de la Malle je sklenil opazovati od blizu ljubke krilatec. Zato je hodil spat ob sedmih in je vstajal o polnoči. In kaj je dočkal? Zelenček zažgoli ob pol dveh, z njim vred, ali pa vsaj do dveh zjutraj se ozglasi škinkavec. Med 2. in 3. uro zažvrgo-lita kalin in pčnica. Potlej pridejo na vrsto prepelica, brinovka, taščica. Ob štirih ube-re kos svoj najlepši napev, ki mu elavček primakne nekaj srčkanih not. Vrabec in sinica počakata, da udari pet na vaškem zvoniku, nakar streseta perje in zaščebelata veselo ponevko. Kadar je že povsem jasno ter mravlje odhajajo na svoje jutro roma-nje, jame škranec droboletiti. Če so ti po-datki zanesljivi, bo morala Utva svojo pe-semeo v Mladem Jutru 6. V. t. l. nekoliko prepilliti. D.

ŽIVLJENJE MED NAJNIŽJIMI IN NAJVIŠJIMI TEMPERATURAMI

Bolniki z vročino nad 40 stopinj Celzija so v skrajni življenjski nevarnosti, kajti že pri 42 stopinji umre večina ljudi. Samo malo primerov je znanih, da je šla telesna temperatura še višje, celo do 49 stopinj, in je bolnik varen ostal živ.

Kakor proti višji temperaturi, pa je človek občutljiv tudi proti nižji. Že pri telesni temperaturi 24 stopinj nastopi v splošnem smrt, 23 stopinj pa povzroči smrt brezposojno. Seveda je človek proti vnani temperaturi mnogo manj občutljiv in poznamo primere, da so pogumni raziskovalci vzdržali z največjo žilavostjo tropski žar kakor tečajni mraz. Vendar proti odpornosti velikega dela rastlin in živali ne pomeni niti ta žilavost nič.

Poznamo alge, ki živijo ob robu vrelih gejzirov v Ameriki, na Islandu in Novem Zelandu. Čeprav znaša temperatura vode teh naravnih vodomotov do 120 stopinj in se v takšni vodi ne vzdrži nobena žival in rastlina, živijo te alge še v okoliški temperaturi 50 stopinj, mnoge bakterije pa prenesejo celo 70 stopinj. Za primer vzemimo senene bakterije, ki dvigajo kot povzročiteljice gnitja temperaturo v vlažnem snu do takšne višine, da končno same v njej propadejo.

Odpornost teh bakterij nam tudi silno otežuje konserviranje šampinjonov. Šampinjoni uspevajo najboljše namreč na konjskem gnoju, v tem gnoju pa so vedno senene bakterije, ki preidejo tudi na gobe. Bakterije pri

kuhanja oziroma pri temperaturi 75 do 80 stopinj sicer umrejo, ostavijo pa svoje trosi, ki ne kažejo spčetka nobenega življenja, a se takoj prebude, čim vročica popusti. Trosi prebijejo celo vročino 130 stopinj, če obravnava ne traja več nego kakšno uro. Trosi se ubranimo le na ta način, da šampinjone s presledki po več dni vsaj trikrat prekuhamo. V presledkih se namreč obude, a je njih odpornost proti ponovni vročini tako zmanjšana, da jih umori že 90 stopinj.

Po drugi strani je mnogo najmanjših živalic, ki v najnižjih naravnih temperaturah ne umrejo, poedine bakterije pa ne poznejo niti v temperaturi 268 stopinj pod ničlo, ki jo je mogoče doseči samo s težkimi procedurami v laboratoriju. Neke živalce, ki nikakor ne stoje na najnižji stopnji razvoja, ker so opremljene že z živci in čutili, prenesejo brez škod: obravnava s tekočim helijem, samo da se ohladitev ni izvršila prehitro.

Posebno začudenje pa je zbudilo med znanstveniki, da tudi visoko razvita drevesa, kakor breze, zelo dobro prenašajo najnižje tečajne temperature. Ta drevesa najdemo v celih gozdovih celo ob mrzlotnem tečaju zemlje v severnovzhodni Sibiriji, kjer so zimske temperature 60 in še več stopinj pod ničlo nekaj vsakdanjega. V tem strašnem mrazu sicer otrpnejo, a v tečajnem poletju ožive znova.

S. Fl.

IZVESEK ZA DEKLE

V Novem madžarskem obzorniku (Nouvelles Revue de Hongrie) razpravlja Akos Szendrey o ljudskih segah svoje dežele. Med posebno izvirne spada šega, kako starši morebitnim snubcem oznanijo, da imajo godno hčer.

V ta namen zabijejo pred hišo za seženj visok kol, obesijo nanj nekakšno kletko, v kateri stoji vrč vode iz studenca ali vodnjaka, kakršno mladenka po navadi pije. Vrč je ozaljšan z rdečo belo zelenimi trakovi, kletka pa obdana z lepo rumenimi koruznimi storžji. Vsemu temu pravijo: dekliško kazalo.

Tekočina v vrču se imenuje »ljubavna voda« in se skrbno shrani v isti posodi, saj s to vodo poskrope nevestin dom.

Ko so na ta način razglasili sveto, da imajo nevesto na oddajo, jo na prvem sestanku ali o bližnjem pustu fantje lahko povabijo na ples.

To prehodno dobo označuje tudi sprememba vnanjosti. Poslej namreč mladenke nosijo vezeno srajco s čipkami, barvit žvotek in krilo, rdeče škornje. Po mnogih krajih spremenijo tudi pokrivalo, pri čemer nadomestijo dve kiti z eno samo, okrašeno z barvastimi pentljami.

Tako vsakdo ve, pri čem je.

(k)

E. Ackermann: OB OKNU

E. F. LANTIER

(1734—1826)

Ta francoski rojak iz Marseilla se je znal s svojimi pesniškimi prvenci tako prikupiti gospa Du Barryjevi, ljubici Ludovika XV., da je dobival milostno plačo. Pozneje je objavil Antenorovo potovanje (Voyages d'An-

ténor), ki ponovni velikanški knjigotržni uspeh: nad 30 izdaj in prevode v 7 tujih jezikih, to pa v prav kratkem razdobju. Z izkupičkom je potoval — deloma kot diplomat — po Nemčiji, Švici, Španiji itd. Svoje vtise je zbral v knjigah, n. pr. Voyageurs en Suisse, kjer dobiš marsikatero zanimivost. Našel je celo v Lausanni star izvirnik iz l. 1479: tožbo proti broščem. Ono leto je bilo na mestnem ozemlju neznanosko dosti teh trdokrilcev. Po srednjeveški šegi so naperili pravdo proti njim. Pravdosrednikov, pravdohumov, obtožencev ni bilo na sodišče. Toda zbor, ki mu je načeloval domači škof, je zamudnikom izrekel sodbo, da so izobčeni, pregnani, proklepani, dolžni zapustiti vse področje lausanske škofije... Da so večkrat ljudje tožbo pričeli proti živalim, je znana stvar iz germanskega prava.

Avtor dela „Anacharis des boudairs“ — danes čisto pozabljen — je zapustil veličasten opis pohoda na visoke gore, pri čemer izveš, da je bilo hribolazništvo v njegovi dobi celo med Angleži razmeroma mlad pojav.

D.

VREDNOST STRELE

Koliko bi utegnil veljati blisk, je težko ugibati, ker nam manjka vsaka primerjava. Lahko se pa njega cena nekako skombinira na podlagi znanstvenih dognanj. Opazovanja bliskov v naravi in posnemanje umetnih bliskov v laboratorijih, kjer se zanje potrebna električna energija lahko meri, dajo naslednje rezultate: Bliski (strele) imajo v naravi povprečno napetost 100 milijonov voltov in jakost toka, ki šine v tej obliki v zemljo znaša ca. 100 000 amperov. Vsekako so to impozantne številke, vredne silaega nebesnega pojava. 100.000 amperov je tok, ki lahko tali težke kovinske klade, za 100 milijonov voltov pa v naši tehniki niti prave predstave nimamo. Če zmnožimo zdaj na običajni način ta dva faktorja bliska v učinek, potlej dobimo, da predstavlja energije nič manj ko 10 bilijonov vatov ali 10 milijard kilovatov. Ker je kilovat približno za tretjino večji od konjske sile, dobimo, da tiči v blisku energija daleko nad 10 milijard ks. Kaj pomenijo vsi živi in mrtvi pogonski stroji sveta proti tej silni številki?

Ako poskusimo na podlagi teh številok dognati še ceno bliska, potem moramo izračunati njega električno energijo v kilovatnih urah, to se pravi, donebesne številke voltov in amperjev moramo pomnožiti še z urami, s časom trajanja bliska. Tu nas pa čaka velikansko presenečenje. Blisk ne traja niti desetinko, niti stotinko, niti tisočinko marveč kvečjemu milijoninko sekunde. 10 milijard kilovatov moramo torej deliti z milijonom in potlej, ker ima ura 3600 sekund še s 3600. Po tem računu nam 10 milijard kw namah skopni na 3 kilovatne ure. Začudenja ni konca ne kraja. Sprva nam je jemalo sapa nad učinkom strele, zdaj se pa izmaliči vsa veličastnost v heraško potrošnjo toka 3 kwh, za katerega plačáš n. pr. v Ljubljani 15 Din. Samo toliko in nič več ni vredna močena nebesna prikazen.

Ta račun je prav zanimiv in poučen, ker nam v ekstremnih vrednostih pokaže, kako malenkostnega dela je zmožna tudi največja sila, če je samo tako kratkokratna kakor blisk. Isto delo kakor blisk, ki smo ga vzeli za primero, lahko opravi pohleven delavniški motor za 4 ks v eni uri.

in

NOVE PUBLIKACIJE

Uredništvo je prejelo:

LETOPIS MATICE SRPSKE — Leto 108, knjiga 339, zvezek za marc-april 1934.

FOTOREVIJA — Mesečnik za sve grane fotografije. Leto III, št. 5.

RAZORI — List za odraslo mladino — Leto II, št. 9 (maj).

MLADI PLAMEN — Delavski mladinski list — Leto VI, št. 3—4 (marc-april).

ČLOVEK IN DOM

ZOFA — COUCH — KLOP

Če je kuhinja duša vsakega stanovanja, tedaj je družinska soba ali bivalnica srce vsakega stanovanja, a središče bivalnice naj bi bila zofa. Večkrat imamo priliko, opa-

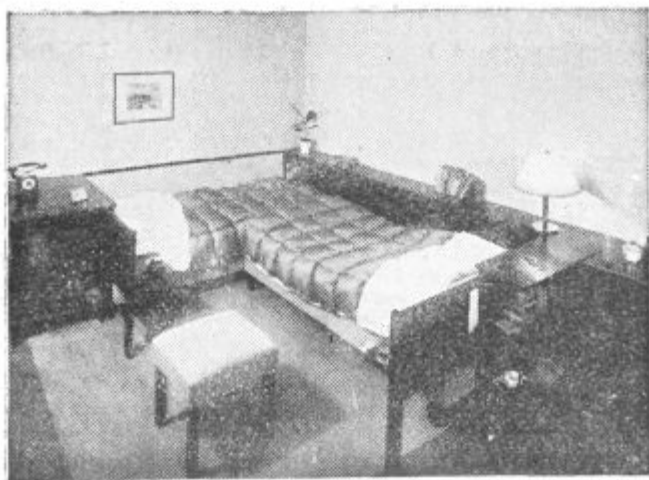
ne daj, da bi se kdo naslonil. Le odličnemu obisku dovoljujejo, da sede nanjo. Po navadi je zofa postavljena ob steno sobe, tako da nima nikake zveze z mizo, ob kateri se zbira družina

Spalna zofa v kotu za dve osebi podnevi

žati, da ta del stanovanjske opreme marsikje ne rabijo za to, za kar je namenjen. V mnogih primerih jo smatrajo samo za de-

Vse drugačno vlogo, prav za prav dve vlogi igra med opremo udobna couch (beri: kavč), čeprav se je njena pretirana širina

Spalna zofa opremljena za nočni počitek dveh oseb

koracijo sobe in jo varujejo pred splošno praktično uporabo, namesto da bi se ob urah dnevnega oddiha in večernega razvedrila zbirala ob nji domača družina. Varujejo jo kot neko dragoceno nedotakljivo stvar, obloženo z blazinicami, na katere bog

v zadnjem času nekoliko vnesla. Namenoma jo izdelujejo brez hrbtna ali naslonila in ji s tem dajejo to čez dan značaj formalnosti in jemlje intimnost, katero pridobi šele zvečer, ko se jo spremeni v udobno posteljo. Prav zaradi tega značaja formalnosti spada

couch bolj v sprejemni prostor, dočim je familiarna zofa v družinski sobi to za vse člane, kar toplo materino naročje za doč.

Poleg zofe in coucha smo dobili v zadnjem času poblazinjene klopi. Odkar smo se odrekli tradiciji, da mora biti v družinski sobi ali obednici miza sredi sobe, pač da jo lahko postavimo ob steno ali v kot, je prišla poblazinjena klop v pravo veljavo. Praktična je zato, ker jo lahko po potrebi podaljšamo ali skrajšamo. Kajti sestavljena je iz stolov, ki jih sklopimo pod sedežem v klop. In kako vabljiva je miza v kolu sobe s klopjo, ob kateri se eselaja vsa družina! Če si na omislamo stalno klop v kotu sobe, ne sestavljeno iz stolov, tedaj z njenim hrbiščem opažimo do primerne višine mrzlo steno. Na gornjem robu to steno zaključimo s približno 15 cm široko polico, ki nam služi za odlaganje raznih predmetov, knjig, časopisov, pepelk in vaz s cveticami itd. Tudi vnanji končnici klopi lahko opremimo s policami, kakor vidimo na sliki, in jih porabimo za malo domačo knjižnico ali shrambo.

V malih enosobnih stanovanjih, s katerimi se mora marsikateri mlad zakonski par ali tudi samska oseba zadovoljiti, je spalna zofa-couch odlična praktična naprava, ker je njena najnovejša konstrukcija taka, da se vsa posteljnina lahko hrani čez dan v njenem dnu, ki je tako narejeno, da ni hermetično zaprto in se ves dan posteljnina kolikor toliko lahko zrači.

Iz estetičnega vidika je taka spalna zofa na vsak način bolj priporočljiva kakor sklopna postelja

I. D.

ZA MISLEČE GLAVE

113

Igralne karte

Na mizi leži 13 kart iste barve. Če stvarite iz teh kart vse možne vrstne rede, v katerih morejo ležati druga poleg druge in če rabite za stvaritev vsakega novega vrstnega reda samo 6 sekund, kdaj boste končali to delo, če vam je zanj na razpolago 12 ur na dan?

114

Se ena s papirnim trakom

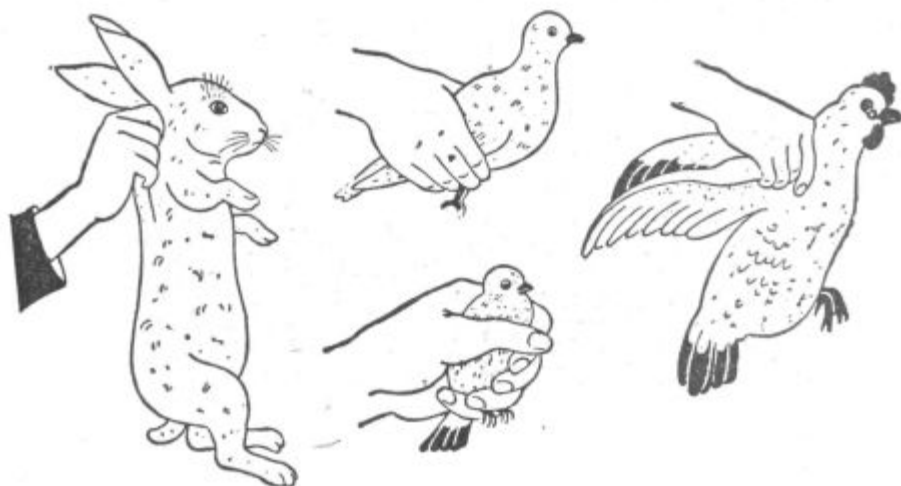
Če zlepiamo papirni trak z obema koncema skupaj, pri čemer en konec zapognemo za 180 stopinj, dobimo tako zvani Möbiusov trak. Koliko robov ima ta trak in koliko stranic?

Rešitev k št. 112

(Bistra glava zmore vse)

Četrto in peto mesto dividenda sta 8 in 0, kakor je razvidno iz pete vrste računa. Ta vrsta se dopolni na 2080, šesta vrsta torej na 1825. Iz šeste vrste je dobiti divizor (delitev s 5, tretjo številko kvocienta), nadalje sedmo in osmo vrsto. Prvo število četrte vrste mora biti 2 in četrto mesto tretje vrste 8. Druga vrsta je enaka divizorju, ker bi moral podvojeni divizor znašati več nego 700 in bi dal v ostanku število, ki je manjše nego 300, če ga odštejemo od števila z enakim številom mest (dividend). Z delitvijo posameznih delnih rezultatov dobimo kvocient 1857 in dividend 677.805.

KAKO JE TREBA PRIJETI ŽIVALI

Če je treba žival prijeti ali dvigniti, moramo to storiti tako, da živali ne čutijo bolečine. Slika kaže, kako je treba nekatere naše najbolj znane domače živali pravilno prijeti in dvigniti.

BORBA ZA ŠAHOVSKI PRESTOL Match Aljehin-Bogoljubov

V borbi za svetovno šahovsko prvenstvo še vedno ni padla odločitev, čeprav po dosedanjem rezultatu nikdo več ne dvomi, da bo svetovni prvak dr. Aljehin gladko porazil svojega nasprotnika Bogoljubova, morda še huje, kakor pri prvem spopadu z njim v Wiesbadenu. Stanje matcha je še vedno 4 : 1 v korist dr. Aljehina, ki mora izvajati torej le še 2 zmagi, pa bo match končan.

Dvanajsta partija,

ki sta jo igrala Aljehin in Bogoljubov v Stuttgartu, bi morala prav za prav končati s porazom svetovnega prvaka. Bogoljubov si je v izredno težki končnici zgradil že tako močno pozicijo, da je bil njegov uspeh že skoro zagotovljen. V časovni stiski pa zopet ni našel najboljših poteze in se je moral tako po 75. potezah zadovoljiti z remijem.

Trinajsta partija

je bila odigrana v Monakovem in je bila situacija približno enaka, kakor v dvanajsti. Dr. Aljehin je po svojem protinapadu na močne postojanke Bogoljubova otvoril večni šah naker je bila partija proglašena za neodločeno.

Štirinajsta partija

ni prinesla nobenih presenečenj. Po solidni, čeprav težki borbi sta se oba vele mojstra zedinila za remis. Sedanje stanje je torej 4 : 1 v prid Aljehina in 9 neodločenih iger.

TURNIR V BUDIMPEŠTI

Mednarodni šahovski turnir v Budimpešti, ki se je pričel dne 1. majnika, je za matchem Aljehin-Bogoljubov nedvomno najmočnejša letošnja šahovska prireditelja v Evropi. Zasedba sicer ni prvorazredna, vendar je na turnirju tudi več vele mojstrov. Sodelujejo tudi naš vele mojster amater dr. Milan Vidmar in nadarjeni jugoslovenski šahovski mojster Vasja Pirc iz Maribora.

Po odigranju prvih petih kol je vodil mlađi madžarski mojster Rethy s 3 in pol točke za njim dr. Vidmar, Pirc, Flohr, Lilienthal, Frydman 3. dr. Tartakower, Grünfeld, Thomas, Stahlberg in Elisaskes 2 in pol. Havasi Lajoš Steiner in dr. Trevbal 2. Andrej Steiner in Šterk 1 in pol točke.

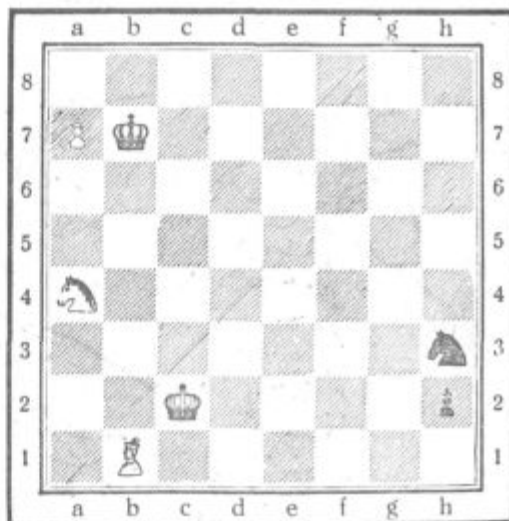
Kakor se vidi, se »močna roka« med mojstri še ni pojavila in so trenutno izgledi za končni rezultat še popolnoma nejasni. Doslej se je pokazalo, da so difference med posamezniki minimalne. Razen Rethyja in Lilienthala je vsak izgubil že vsaj po eno partijo, skoro vsak pa tudi že dokazal svoje znanje. V poslednji dobri formi ni še nihče in se zelo pogosto dogajajo hude na-

pake: Flohr je s Thomasom izgubil že popolnoma dobljeno partijo, ker si ni upal sprejeti ponujenih nekorektnih žrtev figur, Pirc je izgubil zaradi hude napake proti slabemu Frydmanu, Tartakower v popolnoma dobljeni poziciji z Rethyjem itd. Kako to? Najbrže je nepretrgano burno igranje malo preveč, pa tudi popoldanski čas je za igranje manj primeren kakor jutro.

Rethy gotovo ne bo mogel dolgo držati svoje prednosti, vsak čas bo moral odpasti, če bodo imeli njegovi nasprotniki malo manj smole kakor doslej v dobljenih pozicijah. Preseneča, da se Flohr ni povzpел višje. Prišel je na turnir vsekakor kot favorit, na podlagi svojih zadnjih sijajnih uspehov. Toda doslej ne samo, da je izgubil eno partijo, moral se je tudi sicer zelo mučiti proti razmeroma slabšim nasprotnikom. Izgleda, da vsi bolj pazijo na nega. Dr. Vidmar je dal proti Grünfeldu doslej nedvomno najboljšo partijo turnirja, igrano od začetka do konca odlično, proti Stahlbergu pa je postal žrtev slabe teoretske variante. Igra pa v svojem znano močnem stilu in bo gotovo najnevarnejši konkurent za prvo nagrado. Pirc se je boril te dni s fizično indispozicijo, sicer pa mu teoretična podlaga precej pomaga pri igri. Dobro in sveže igra mladi Madžar Lilienthal; odpravil je že nekaj močnih nasprotnikov. Švedski prvak Stahlberg je samo deloma izpolnil velika pričakovanja. Dobil je dve partiji v zelo dobrem stilu, dve pa istotako prepričujoče izgubil.

PROBLEM 65

»Tempsove« študijski turnir
1933-34

Beli vleče in napravi remis.

